

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA” IEȘE ÎN FIECARE ZI.

Pe ună ană 12 flor., pe șese luni 6 flor., pe trei luni 3 flor.

România și străinătate:

Pe ană 40 fr., pe șese luni 20 fr., pe trei luni 10 franci.

ANULŪ L.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNȚIURILE:

O seriă garmond 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrisori nefrancoate nu se primesc. — Manuscrise nu se retrămit.

N°. 232

Joi, 22 Octomvre (3 Noemvre).

1887.

BrașovŪ, 21 Octomvre 1887.

De câte ori am vorbit de starea financiară a statului și de continuele sporiri ale sarcinilor publice, am susținut, că pe lângă militarismul mult costisitor, de care este bantuită ați înțreaga Europă, isvorul de căpeteniă alu deficitelor și alu sărăciei este politica îngâmfată a regimului unguresc, care nu stă în nici un raport cu puterile și trebuințele popórelor din această parte a monarchiei.

Acum și unul din principalele diare unguresci recunoște această, deși el are în vedere numai fericirea nației maghiare.

Etă ce scrie opoziționalul „Pesti Naplo” asupra urcărilor de dare, propuse de d-lŪ Tisza, și asupra promisiunilor lui privitoare la restabilirea echilibrului în finanțe:

„GuvernulŪ trebuia să alegă una din două. Său să reducă problemele statului la nivelul puterilor naționale, așa ca organismul statului să nu fiă mai greu și mai mare decât corpul lui și destoinicia țării și așa să restabilească echilibrulŪ, său să încorde națiunea cum se întinde o córdă, ca său să supórtate sarcinile ale statului, său să se rupă, decât nu se mai póte suporta. GuvernulŪ a ales pe cea din urmă din aceste două metode. E și lucru naturalŪ, căci pentru guvernŪ e cea mai favorabilă metodă, prin care își mărește puterea; elŪ póte prinținsa stórcce mai mulți bani și prin urmare póte să cheltuască mai multŪ și póte face politică în stilŪ mare, pe când în casulŪ contrarŪ politica ar suferi, ér nu cetățenii. Pentru bărbații de statŪ e totdeuna politica lucrulŪ de căpeteniă, nu bunăstarea individuală a ómenilorŪ și fericirea lorŪ.”

„DicŪ că e patriotismŪ, când se confiscă fericirea popórelorŪ în favórea puterii de statŪ și a politicei. O potŪ face, în alte țeri mai greu, la noi ușorŪ; căci în Ungaria puterea regimului și aparatulŪ ei este deja într’o asemenea hipertrofiă asupra individului, a societății și a întregii națiuni, încâtŪ elŪ póte să facă cu ea ce-i place, cu resignațiune supórtă totŪ, corpul bolnavŪ nu mai are putere de a resista bólei, medicilorŪ și îngrijitorilorŪ, elŪ ia tóte medicamentele, întempe-se ce se va întempla, ei potŪ face cu elŪ ce voiescŪ.

„Așadér cheltuelile statului încă se vorŪ mai mări și echilibrulŪ se va restabili prin urcarea dărilorŪ esistente și impunerea de noue dări. Acésta este politica financiară a lui Tisza.”

„În timpŪ de trei ani, după ce deficitulŪ de faptŪ osciléză între 40 până la 50 milioane după cum arată bilanțulŪ și după ce guvernulŪ a promisŪ, că visteria statului va avé în cursŪ de câți-va ani unŪ escedentŪ; așadér în timpŪ de trei ani veniturile trebuie să se urce cu 40 până la 50 milioane, adecă veniturile statului trebuie să se urce dela 303 milioane, câtŪ fzeau în 1886, la 345 până la 350 milioane.”

„Atunci va puté fi unŪ plusŪ în budgetŪ, presupunéndŪ că până atunci nu vomŪ face multe datorii noue. Cum speră regimulŪ a dobândi acestŪ rezultatŪ?”

„Pe cale directă și indirectă. ElŪ urcă darea pe case; fiă-care, care posedă o casă, să plătescă mai multă dare. ElŪ urcă adausulŪ la darea pe venitŪ și darea pe câștigŪ; la acésta se vorŪ gândi inspectorii de dare cu ocasiunea măsurării dării, pentru acésta nu e de lipsă a se aduce o lege nouă. ElŪ urcă dările de transportŪ, prin carŪ îngreuiéză comunicațiunea și scumpesce prețurile. ElŪ urcă timbrele. ElŪ urcă taxa procentuală la vinderea de moșii său la moșteniri, ce și până acum a fostŪ o sarcină grea pe spinarea proprietarilorŪ și ce scáde prețulŪ la fiă-care cumpărare, acum îl va scáde și mai multŪ.”

„În fine li se impune dări și creditorilorŪ statului, dér numai posesorilorŪ de losuri urcându-se taxele de timbru. Carnea de totŪ soiulŪ va fi mai scumpă, pentru că se urcă darea de consumŪ pe carne. Mai scumpŪ va fi vinulŪ, fiindcă se urcă darea de consumŪ pe vinŪ. Mai scumpŪ va fi rachiulŪ, fiindŪ că noua dare pe spirtŪ va fi celŪ mai mare dintre nouele venituri. Mai scumpă va fi orŪ-ce țigară, orŪ-ce tutunŪ, fiindŪ că monopolulŪ tutunului se reforméză. Mai scumpŪ va fi zaharulŪ, căci austriacii cerŪ să se urce prețulŪ lui ca compensațiune pentru urcarea dării pe spirtŪ.”

„Cu unŪ cuvéntŪ, câștigulŪ și comunicațiunea se vorŪ îngreui, viéta se va scumpi și noi vom plăti mai multă dare — așa restablesce Tisza echilibrulŪ.”

Cumcă așa se va întempla, continuă, „Pesti Naplo”, o sciamŪ dinainte. DestulŪ a admoniatŪ opozițiunea. RêulŪ l’a creatŪ administrațiã fără capŪ a guvernuluiŪ și spre a-lŪ lecu elŪ se folosesce acum de rigóre draconică și de mijlóce desperate.

„N’avemŪ noi să discutămŪ, decât acésta trebuia să se întemple așa orŪ nu? — De sigurŪ că nu, dér peste acésta amŪ trecutŪ.”

„A reduce statulŪ, adecă cheltuelile sale, dicŪ ei, nu merge, acésta nu e permisŪ. Dér la noi arŪ fi de lipsă o asemenea reducere precum e de lipsă pretutindenŪ în Europa, căci și în alte state sarcinele suntŪ mari de ne mai suferitŪ și suntŪ deficite — la noi ce-i dreptŪ deficitulŪ și dările suntŪ relativŪ cele mai mari; dér noi suntemŪ unŪ poporŪ sêracŪ, o țeră agricolă, fără de capitalŪ, înglodați până în gâtŪ în datorii de statŪ și private, îngrađiți cu tractate vamale, și prin sceste legați de mâni și de picióre ca o coloniă și exploatați.”

„Dér decât este adevératŪ, că tóte așa au trebuitŪ să se întemple și să fiă, să ne supunemŪ grației guvernuluiŪ.”

„StatulŪ e risipitorŪ, individulŪ să fiă cruțatorŪ. Pe statŪ să-lŪ salveze ministrulŪ, pe sine și familia sa să și-o salveze fiecare însuși.”

„Să presupunemŪ, că urcările de dare plănuite s’au făcutŪ, deórece ele se vorŪ face neapératŪ. OrŪ-ce economiã în Ungaria va suferi sub aceste legiŪ.”

„Și care va fi rezultatulŪ?”

„Asta-i întrebarea, care va fi rezultatulŪ? Se va ajunge óre scopulŪ? Fi-va restabilitŪ echilibrulŪ? Da?”

„Unde suntŪ pentru acésta garanțiile?”

Nu suntŪ nicăiri. Numai pe pãrete se zugrăvescŪ. Noi credemŪ că promisiunea lui Tisza nu va fi împlinită.”

Armata englesă.

In fascicola din Noemvre a foii „Fortnightly Review”, lordulŪ Dilke începe o seriă de articole asupra armatei englese. PrimulŪ articolŪ a ajunsŪ la următoarele conclusiuni:

Anglia e nepregătită în timpŪ de pace și nepregătită în timpŪ de rêsboiu. Flota englesă e prê slabă pentru misiunea ei. Ea stă înderétŪ cu privire la navele grele și tunuri de litoralŪ, precum și a torpilelorŪ. Anglia stă deschisă pentru orŪ-ce invasiă, bombardare și prădare. Porturile comerciale și arsenalurile nu suntŪ apărate contra unui bombardamentŪ. Pierderea stațiunilorŪ nóstre de cărbuni póte avea de urmare ruinarea întregului comerțu englesŪ. Anglia n’are o organizație pentru apărarea țării. N’avemŪ o rezervă, nici destulă artileriã de câmpŪ, nici rezervă de cai și de aceea nu póte mobiliza nici două corpuri de expedițiã. Posițiã militară a Angliei scade din anŪ în anŪ în comparațiã cu Franța și cu alte Puteri europene. TotŪ așa de rêu stau lucrurile în India și în Colonii.

FOILETONU.

TIMOTEIU ÇIPARIU

(Fine.)

Să dămŪ unŪ scurtŪ exemplu culesŪ din *Tentamen Criticum*. VorŪ fi primele frase ale rugăciunei *TatălŪ nostru*, astfel cum, după ideea lui LaurianŪ, era trecutŪ din limba latină în acea limbă pe care densuslŪ spera să o însinuască RomânilorŪ viitorimei:

TextŪ latinŪ: Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum; adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua sicut in coelo et in terra...

Intăia transformățiune presupusă: Patre nostru, qui esci in celi, sanctifică se nome teu; advenia regnu teu; fia voluntate tea, assico in celu et in terra...

A doua transformățiune presupusă: Patre elle nostru, qui esci in celori, sanctifică se nome elle teu; venia regnu ellu teu; fia voluntate ella tea, quomu in celu et in terra...

A patra transformățiune presupusă: Parente le nostru, quale esci in celori, sanctesca-se nome le teu; venia imperiu la teu; fia volia la tea quomu in celu et pre panimentulŪ pane la nostra ella de tote die le da ni estadii...

In sfârșitŪ, trecéndŪ cu neluare în sémă asupra adevératei enunțieri actuale a rugăciunei, elŪ presinta ca atare pe cea următoare, și póte c’arŪ găsi-o prea vulgară celŪ care și-ar da ostenéla a reconstrui aceeași rugăciune

după datele *Dicționarului AcademicŪ* redactatŪ cu trei-deci și mai bine de ani în urma *Tentamenului*.

Etă aci și versiunea preconisată pentru viitorŪ: Tata lu nostru, quale esci in celori sanctesca-se nome le teu; venia imperatiã la tea; fie volia la tea, prequomu e in celu et pre panimentu...

In contra vechei școle, care întemeia studiul limbii române pe așa zadarnice ipotese, au făcutŪ reacțiune eruditele cercetări și constatări ale lui Timotei Cipariu, consemnate și dezvoltate în următoarele lui publicațiuni:

Elemente de limba română, dupe dialectele și monumentele vechi. Blași, 1854.

Crestomațiã său Analecte literare din cărțile mai vechi și noue românesci, tipărite și manuscrise, începéndŪ dela secolulŪ XVI-lea până la alŪ XIX-lea, cu o notiță literară Blași, 1858.

Principii de limbă și de scriptură. Blași, 1866

In acésta carte elŪ a contopitŪ tóte studiile sale anteriore asupra limbii române, pe care încă dela 1847 începuse a le publica în *OrganulŪ luminărei*. Apoi, în *ArchivulŪ pentru Filologiã și Istoriã* (1867—1879.) suntŪ de însemnatŪ următoarele studii: XIII, *Principii de Limbă și da Scriptură*; XIV, *Forme antice românesci*; XVI, *Elementele streine în limba română*; XXVI, *Fantasiã Etimologică*; XXXVI, *De latinitatea limbii române*; XLIII, *Gramatiștiã și Ortografiștiã români*; XLV, *Limba de ađi și de deunăđi*; și altele.

In fine, ca suplimentŪ la *Gramatica Limbei Române*, publicată în două volume la Bucuresci în anii 1869 și 1877, T. Cipariu tipări în Blași unŪ scurtŪ resumatŪ alŪ acestorŪ lucrări, sub titlulŪ: *Despre Limba Română*.

De aci se potŪ culege cu mai mare înlesnire adevératele principii, care au mánatŪ pe acestŪ eruditŪ și laboriosŪ bărbatŪ în studiile sale asupra graiului și scrisórei românesci.

ElŪ constată că limba nóstră nu s’a născutŪ din latina scriitorilorŪ clasici, ci din graiurile popórane și rustice său țărănesci ale colonilorŪ adunați în Dacia cam de pretutindenŪ, „din totŪ imperiulŪ romanŪ, și așa nu numai din Italia ci și din alte părți ale imperiului, din Africa, Siria, Asia, Thracia, Moesia, Panonia, chiar și din Galia și Ispania.”

Acésta origine poporană a dialectului Daco-RomanŪ o dovedesce scrutândŪ pe deoparte în literatura latină, și mai cu sémă în scriitorii ei comici, totŪ ce s’a pututŪ păstra din vorbirea claselorŪ inferioare ale societății romane, apoi pe de altă parte cercetândŪ în inscripțiunile dialectale ale anticei Italii, totŪ ce póte presinta unŪ raportŪ óre-care cu formele românesci.

Intru aceste lucrări de o analiză scrupuloasă, Cipariu a dezvoltatŪ o erudițiune, o perspicacitate, o măestriã care, fără indoială, îi asigură unŪ locŪ de frunte nu nu.

Măsuri de apărare a țării.

Ministrul unghuresc de comunicațiune a pus în preliminarul bugetului pe anul 1888, sub titlul 5 al capitolului „Investițiuni” 350,000 fl. pentru unele *ameliorări ale singuraticelor șosele comitatense, urgent necesare din punctul de vedere al apărării țării.*

Pentru aceste sume plănuiesc ministrul, precum află „Budp. Korr.” următoarele lucrări: Construirea șoselei Dobrițin-Nyiregyhaza-Csap Ungvar și podul de peste Latorța ce se află lângă Szurthe la șoseaua Ungvar-Csap 190,000 fl.; terminarea părții de șosea dela granița orașului Csemniț până la granița comitatului Sohl, a șoselei Csemniț-Cremniț-Priecopa 30,000 fl.; reconstruirea părții prăpăstioase dela Gaborhegy la șoseaua Freistadt-Tapolesany Also-Kubin 30,000 fl.; construirea șoselei Tein-Crasna-Buzău 20,000 fl.; construirea șoselei Hanusfalva-Giralt 30,000 fl. și în fine la șoseaua Tisza-Füred-Porzlo construirea podului dela Tisza Füred 50,000 fl.

Din afară.

Diarele din Petersburg, vorbindu despre discursul ce l'a rostit monarhul austro-ungar înaintea delegațiilor, dicu că „împăratul, ca și d. Crispi, nu promite decât o pace de scurtă durată. Diplomația rusă, adaugu diarele ruse, nu va vedea încurându decât o singură eșire din situația: războiul.”

În cercurile oficiale din Viena se anunță că negocierile cu România pentru încheierea unui tratat de comerț vor fi reluate în cursul unei Noemvre. În Viena există mare speranță de a ajunge la un rezultat favorabil pentru ambele părți. „Pol. Korr.” anunță că și în cercurile bine informate din București se vorbește despre reînceperea negocierilor în Noemvre și despre reușita lor.

După o scrisoare a foiei polone „Przeglond”, în districtele rusești dela granița un mare număr de oficeri ruși din statul major sub conducerea a doi generali revivesc cu deamăruntul șoselele și podurile, adunându totodată și date statistice militare.

SCRIRILE ȚILEI.

Aflăm că înaltă Preșfinția Sa Metropolitul Miron Romanul va sosi Sâmbătă seara în Feldioara, unde a doua zi, Dumineca dimineața, va oficia serviciul divin în Biserică. Luni va sfinți noua biserică din Arpădac, cu hramul Sf. tului Dumitru.

—x—

În ședința dela 29 Octomvre n. a conventului districtului bisericesc reformă din Ardelu s'a luat în desbatere contractul ce avea să se încheie între biserică și între kulturegylet cu privire la subvenționarea bisericilor și școlilor reformate din partea kulturegyletului. Referentul Dr. Bela Szasz prezentă raportul consiliului de direcțiune, în care se istorisesc stadiile prin care a trecut planu înțelegere și se recunoșce „patriotismul kulturegyletului privitor la ajutorarea bisericilor și școlilor reformate periclitare, dăr *declară de neacceptabilă oferta kulturegyletului, fiindu că elu vră să-și reserve însuși dreptul de nemijlocită supraveghere asupra administrării oficiale a bisericilor și școlilor subvenționate, și să-și păstreze conposesiunea cu privire la obiectele de avere dobândite prin subvenționarea sa, în fine*

fiindu că elu consideră chiar ca admisibil să împartă însuși ajutoarele nemijlocite, o lînd autoritatea bisericească. Din această se periclităză autonomia bisericești și decă consiliul de direcțiune respinge oferta kulturegyletului, ha chiar direcțiune singuraticelor comune d'a primi subvențiuni dela kulturegyletu. Decă însu se va găsi o modalitate de a se da subvențiuni, fără a se vătămă autonomia bisericești, atunci ea e gata a căde la învoială. Propunerea consiliului de direcțiune s'a ridicat unanim și cu aprobări la valoare de conlusus.

—x—

Radu Pascu, unul din vechia brăslă a comercianților Români brașoveni, pe care îl petrecurăm Luni la mormântu, a lăsat pentru școala română din Dêrste 500 fl. Fără memoria lui binecuvântată!

—x—

Resultatul culesului de vii în comitatul Albei de jos în privința cantității e mai puțin decât mijlociu. În privința calității variază între 9—14 grade. Prețul mustului ordinaru 70 cr. până la 1 fl. feria. La Clușiu culesul de vii dă un rezultat mult mai slabu ca în anii trecuți, atât în privința cantității, cât și a calității. Din cauza ploilor multe din tîmna acăsta strugurii nu s'au putut cōce.

—x—

Comisarul guvernului Iuliu Miklos a ținut în Pesta o conferință vorbindu despre *filoxeră*. Conferințiarul spuse că ađi sunt infectate în Ungaria 600 de comune cu 80 până la 90,000 jugere catastrale. Celu mai bun mijloc de apărare e plantațiunea de vițe destoinice de rezistență. Intre alte mijloce de apărare s'a dovedit ca mai bunu în Ungaria așa numita altoire verde.

—x—

„Pester Lloyd” e informatu, că guvernul a luat din mână arăndașului Dr. Horvath (Biedhauer) *moștile dela Deva ale statului* și intenționă să întemeieze acolo o colonie de Ciangăi. Prin acăsta dispozițiune speră guvernul să desvolte și orașul Deva în favoarea maghiarismului.

—x—

Cu ziua de 1 Noemvre s'au făcutu în armata comună, între altele, următoarele înaintări: *la gradul de generalu: colonelul Ionu Pokay, supracompletu în regimentul 34 de infanț., comandant alu brigălei 31 de infanț. (Brașov); la gradul de maioru: căpitanii cl. I. Alexandru Lupu din regim. 74 de infanț., și Ieremie Veleanu din regim. 31 de infanț.; la gradul de căpitanu classa I: căpitanii cl. II. Neculae Marinu din reg. 63 de infanț., și George Popovicu din regim. 64 de inf.; la gradul de căpitanu cl. II: locotenentii Nestoru Onciu și Petru Bogdanu ambii din regim. 50 de infanț.; la gradul de sublocotenent: cadeții lociitorii de Oficeru Ionu Voicu din regim. 64 de infanț., Damaschinu Romanu din regim. 51 de infanț., Ilie Ciugudianu din batalionul 28 de vânători (la regimentulu de vânători tirionzi); la gradul de locotenent comptabilu de sublocot. comptabilu Ionu Sirulia din regim. 2 de tren; la gradul de sublocotenent comptabilu pe sergentulu majoru Iosifu Brinză din regim. 12 de husari în regim 51 de infanteria.*

—x—

Cunoscutul filantropu evreu din Parisu, arhimi-lionarul Baronu Hirsch, care a trimis d'abia mai deunăđi 10,000 franci în aur pentru incendiații din Botoșani, — acum se anunță din Parisu un altu daru, de natură a nimii pe multu: numitul bancheru a oferit 100,000,000 (o sută milioane) franci pentru întemeierea

de școli israelite în Orientu. Se spune că din acăsta sumă colosală voru avé să se bucure și comunitățile israelite din România. Din acăsta cauză unii evrei din București se agită, scrie „Națiunea.”

—x—

Sunt transferați: locotenentul Ilie Nedelcu dela regim 100 la regim. 64 de infanț., sublocotenentul Terapontu Iliuțu dela regim. 41 la regim. 64 de inf., sublocotenentul Aurelu Predovicu dela regim. 100 la reg. 64 de infanteria.

Afacerea alegerei dela Baia de Crișiu.

Amu comunicat cetitorilor noștri: depeșa ce ni-s'a trimis dela Baia de Crișiu referitor la ordonarea unei ceretări în cauza modulului cum s'a sêvșit alegerea de deputati a lui Imre Hollaky dela regim electoralu alu Baiei de Crișiu, față cu d-lu Petru Truța.

Ordonarea acăstei ceretări se basază pe protestul alegătorilor din partida d-lui Truța, pertractat la 29 Octomvre s. n. din partea primei comisiuni judiciare a diei unghuresci. În protest se cere nimicirea alegerei, pe basa că Hollaky fu alesu contra candidatului Petru Truța numai prin presiuni și mijloce ilegale. Alegătorii lui Truța — se dice în protest — nu numai că au fost influințați prin mijloce ilegale, dăr au fost aruncați chiar și în arest, ba și în alte moduri au fost împedcați dela exercitarea dreptului lor electoralu. O parte din alegătorii lui Truța au fost închiși într'unu grajd, ér alții și încă foarte multu au fost lipsiți de libertatea alegerei prin abuzuri comise cu puterea oficialu. S'au făcutu abuzuri la însemnarea voturilor primite, multe voturi date pentru Truța au fost trecute pentru Hollaky etc. Autorii protestului declară acăsta alegere ca celu mai mârșavu atentat contra dreptului electoralu.

După cetirea protestului și a aculesor lui, se țeșce declarațiunea apărătorilor alegerei, prin care se arată cu unele documente, că acușele protestului nu sunt adevărate.

Vincentiu Spett, reprezentantul protestatorilor, susține la pertractarea orală punctele acușe, susținendu că decă la acăsta alegere nu s'ar fi comis abuzuri, Truța ar fi căpătat 973 voturi, ar fi reușit acăsa față cu Hollaky cu o majoritate de 78 voturi. Cere nimicirea alegerei.

Dr. Desideriu Nagy, vorbindu pentru justificarea alegerei, negă că 37 alegători ai lui Truța aru fi fost închiși într'unu grajd. Admite însu că acei 37 alegători au adormit în grajd pe timpul alegerei, fiindu beți.

După replica apărătorilor ambelor părți, comisiunea judiciară se retrage la o mică consultare, după care președintele anunță ordonarea unei ceretări.

Ceretarea se referă la următoarele puncte: 1) Adevăratu este că alegerea nu s'a început la orele 8 a. m., care era timpul prescriș de lege pentru începerea actului de alegere, ci la orele 9³/₄, e votisarea s'a început numai la 10 ore? 2) Adevăratu e, că alegătorii nu au votisat în ordinea prescrișă? 3) Adevăratu e, că voturile s'au primit fără a se aminti, după începerea funcțiunei sale oficiale, a declarat înaintea alegătorilor, că voturile date pentru Petru Truța nu le privesc ca valabile deorece acăsta candidat nu și-a probat înăuntru lui dreptul de alegere? 4) Adevăratu e, că multe voturi au fost storse cu forța la urna electorală? 5) Încheierea alegerei pentru ce nu s'a făcut în modul prescriș de lege?

Cu conducerea ceretării este însărcinat Török Zoltan, raportorul comisiunei judiciare.

Năsăudu, Octomvre 1887.

La 25 Septemvre st. n. a. c. se adună în Năsăudu Reuniunea „Mariană” a învățătorilor români din fostul districtu alu Năsăudului și giuru la adunarea gene-

mai printre Români învățați, dăr și în cercul Filologilor latiniziți din străinătate.

Lucrarea lui totuși nu se opră aci; elu urmări și mai departe destinele graiului poporanu italicu, strămutat în Dacia cu colonii lui Traianu.

Nu trecu două seculi după acăsta, și veni momentul când acelu graiu resădit în depărtata Dacia, rămase pentru totdeuna cu totul isolat și înstreinat de Roma. Atunci cărturaria slavonă în stat, în biserică și în școlă, copleși cu totul vorbirea poporului Daco-Romanu.

„Decă limba noastră — dice Cipariu în ale sale *Principii de Limbă*, — de atâți seculi tăiată seu smulsă din pământul natalu alu Italiei, pătîm foarte multu, ca și o plantă strămutată sub altă climă în mijlocul mărăcinelor, părășită și necultivată, nu e mirare; ci mirare e că, în gerul și furtunele Daciei. Rădăcina ei dăr a fost sănătoasă, răbdurică, vîrtosă.”

Abia după o miu de ani, și acăsa în seculu XV limba română încep din nou a se deștepta din somnul ei letargic. Din acelu moment, acăsa din prima carte ce s'a scris și s'a imprimat romănescu, Cipariu a prins starea limbei noastre cu aprupe trei sute de ani inapoi și a aflat-o mai latină încă în esența, în vocabulariul și în formele ei de pe câtu au făcut-o cărturarii din epocile

posteriore. Acăsta a dovedit-o densul prin nenumărate exemple de cuvinte și de forme gramaticale, sistematic culese, coordonate și analizate în studiile sale.

În consecința acestor cercetări elu a ajuns la oarecare conlusiuni ce se pot resuma în cele următoare:

„Limba romănescă, ne fiindu o fiică legitimă, ha nici naturală, a clasicei latine, trebuie să-și recunoșcem originea ei poporană și să nu ne mai cercăm a o reforma după cea literară latină.

Caracterul latinității ei este unu ce propriu alu seu, care trebuie conservat și nicidecum modificat. Cu câtu vomu privi mai inapoi cu atâtu o vomu afla mai italică în esența ei. Să nu ne sfim dăr a restabili intr'ensa de acum înainte totu avutul italicu celu găsim în documente reale ale secolilor trecuți și din contră să fugim de ficțiunile unei limbe imaginare.”

Tote acăstea sunt negreșit idei temeinice, basate numai și numai pe logica istoriei, Cipariu le resuma însuși până la oarecare punctu în următorea frasă cu care își încheie ultima sa notiță *Despre limba română*:

„Resultatul studiului asupra dialectului seu limbei noastre în acăstu periodu (dela alu XVI-lea seculu încōce), este că, cu tote că influența limbei slovenesci mai autău, apoi a celei neo-grecesci, și în urmă a celei franceze în zilele noastre, a fostu cumplitu de mare, totuși dialectulu nostru a rămasu nestrămutat în for-

„mele gramaticale și syntactice, și că numai în partea materială și în elocutiune s'au făcutu schimbări notabile, așa încâtu limba romănescă și astă-đi este totu aceea, care se vede în primele edițiuni din seculu alu XVI-lea.”

Așa este negreșit; cărțile scrise și tipărite romănesci în alu XVI-lea seculu sunt încă destul de lesne la priceputu în zilele noastre; în acele cărți găsim cuvinte și forme latinesci cădute în uitare și pe care Cipariu ne îndemna să le revendicăm pentru timpul nostru, să le restaurăm în limba actuală, să le reluăm în usu și în vigore. Dreptu vorbindu, pōte că uneori are și dreptate, deși s'ar părea ađi cam ciudat să ađim dîcendu-se: *meserește-mă, Doamne*, cum a đisū la 1577 diaconul Coressi, în locu de: *miluește-mă Doamne*, seu *să învîncească far alegea*, în locu de *să învingă o-i se birue*, conjuțațiune: *fecui, fecuși, fecu, fecem, fecău și fecere*, în locu de: *făcui, făcuși, făcu, făcurămū, făcurăți, făcură*, și altele multe, forte multe, điceri și forme mai latine decât cele actuale. Cipariu a avut și meritu a le descoperi, a le destăinui și a le scote din uitare, elu, mai înainte de ori-care. Măndru de așa prețioasă descoperire, elu împinge zelulu până a le impune limbei noastre viitoare ca o reintrare în posesiunea avutului strămoșesc.

Relua-le-vomu în usu limbei romăne, seu lăsa-le-

rală. Ziua de 25 Duminică fiind, membrii reuniunii merseră în corpore la frumoasa biserică, unde asistară la serviciul divin. În aceeași zi, la orele 11 de dimineață, se adunară membrii prezenți — ca la 50 de inși — sub conducerea demnului președinte, Reverendissimul Domn vicariu *Gregoriu Moisilă*, în școala fundațională, unde se ținură ședințele. Venerabilul Domn Președinte deschide ședința prin câteva vorbe potrivite, apoi se urmează lucrările reuniunii; și adevărat:

Mai întâiu se cetese catalogul membrilor, din care se vede că numai puțin lipseseră, și adevărat cei din Borgo-Prund și Monor.

După aceea se invocă spiritul Sântu întru ajutor, se alegu doi notari, și directorul școlii fundaționale, vice-președintele reuniunii d-lu *Ion Jarda* își face raportul său anual. Prezenți la această festivitate au fost pre lângă membrii reuniunii, domni profesori *Florian Moțoc* și *Grigore Pletos*, precum și preotul din loc, d-lu *Ion Macaveiu*.

După aceea se alegu comisiunile, și adevărat: 1) Comisiunea însărcinată cu censurarea rațiociniului și cu încrierea de membri noi. 2) Comisiunea pentru censurarea operatelor teoretice. 3) Comisiunea pentru censurarea operatelor practice. 4) Comisiunea care va studia defectele școlilor noastre.

Cu acestea ședința I se finese, fiind timpul înaintat. De aci în corpore am mersu la hotelul „Gri-vița” unde am asistat la un prânz comun la care ne-au onorat pe lângă presidiu d-ni: *Ion Ciocan* director, *Dr. Emil Filipan* medic, *Dr. Art. Alexi* profesor, d-lu *Gr. Pletos* prof., *Judele Pop*, *Piciu* conducător la cartea fund., *Preoții Macavei* și *Nascu* din Năsăud, *Căpitanul pensionat Anton*. Toastele, firesc, n-au putut lipsi.

La 26 Sept. în ziua Crucii, se încep ședința II la orele 11 $\frac{1}{2}$, după serviciul divin. După cetirea catalogului vine raportul comisiunii censorilor de teme teoretice, *Ioan Pop* Reteganul, și arată că au intrat 11 teme teoretice și anume:

1) Epistola în școala populară, tratat teoretic de *Ioan Pop* Reteganul inv. în Rodna veche.

2) Modul de procedere la tractarea limbii maghiare în școala populară. Din materia acesta au intrat 3 tractate, unul de *Iuliu Pop* inv. școlii normale din Năsăud, al doilea de *Clemente Grivase*, inv. școlii de fetițe din Năsăud, și al treilea de *Vasilii Onigaș* inv. școlii fundaționale din Monor.

3) Despre remunerațiune și pedepse, tratat teoretic de *Demian Nechiti*, inv. în Ilva mică.

4) Ce se face învățătorul pentru a-și putea elupta o pozițiune considerabilă în societate?, tratat teoretic de *Macedon Manu*, inv. școlii fundaționale din Zagra.

5) Insemnătatea școlii repetitoare, tratat teoretic de *Ioan Nestor*, inv. în San-juana.

6) Importanța curățeniei în educațiune și creșterea școlilor pentru ea. Din această materie au intrat două elaborate, unul al învățătorului din *Rebrișora Iosif Leuca*, și al doilea al învățătorului din *Maer Vasilii Tofan*.

7) Autoritatea învățătorului în școlă dela ce se condiționează? tratat teoretic de *Ioan Tivadar*, inv. în Rodna nouă (Șanț).

Din acestea se recomandă spre cetire în decursul ședințelor temele lucrate de domni învățători: *Ioan Pop* Reteganul, *Clemente Grivase*, (câci *Vasilii Onigaș* e absent, ăr *Iuliu Pop* concede însuși, deși tema d-sale încă fu lucrată cu mare diligență și cunoștință de lucru), *Demian Nechiti*, *Macedon Manu* și *Vasilii Tofan*, ăr temele celelalte se decide a se alătura la actele reuniunii și autorilor a li se vota mulțumită protocolară pentru viul interesu ce l-au dezvoltat față cu reuniunea.

După aceea se dă cetire temei d-lui *Clemente Grivase*, prin însuși autorul ei. Frumôsă temă, bine studiată și bine dezvoltată. Ce daună numai că impregiurările ne silescu a ne ocupa cu limbi străine chiar și în școala populară în detrimentul celorlalte obiecte de învățământ. Căci, dacă dreptu are d-lu *Grivase* când dice că: „*Graiul e mai puternic în limba maternă*, atunci exclusiv de acestu graiu puternic ar trebui să usăm în școlile populare. Pe când deci, ca civi ai statului în care trăim, ne supunem lezei și predăm în școlile elementare și o limbă heterogenă firei limbii noastre, pe atunci ca pedagogi nu putem decât să fim contra predării ei, căci legea dăscălească dice: *numai o greutate de odată*, ăr acesta lege nestrămutată este, deși nu e cioplită la mēsa verde.

După aceea se dă cetire temei d-lui *Macedon Manu* din Zagra. Temă frumôsă și bine lucrată, încât ar merita tipărită, ca fiecare învățător să o cetescă măcar odată în an. — Cu acesta se finese ședința a II la orele 1 și jumătate după amēzi.

Ședința a III se începe totu în ziua de 26 Septembrie la orele 3 după amēzi. Înainte de ședința se facu subscrierile pentru adresa Papei dela Roma, apoi raportul comisiunii esmise pentru censura școlilor și înscrierea de membri noi, d-lu *Mihaiu Domide*, directorul școlii fundaționale din Săn-georgiu, raporteză că cassa reuniunii e în stare bună, că dispune de o avere de 624 fl. 50 cr., cari sunt depuși spre fructificare la societatea „Aurora” în Năsăud.

Luându-se acesta la protocolu spre plăcută știință, se dă cetire temei lui *Ioan Pop* Reteganul, prin însuși autorul ei. Nefiind competentu a vorbi despre valoarea lucrărilor mele proprii, mă mărginescu a dice ceea ce a quis atătu comisiunea censorilor, cât și întregu corpul prezentu al Reuniunii, că adevărat tema nu a lăsatu nimic de dorit, a fost lucrată cu diligență și cunoștință de cauză, dăr mai pre susu de tote cu o deosebită dragoste, stimă și respectu cătră scumpa noastră limbă română. Așa o fi, or dăr mi-au făcutu numai unu complimentu? Aceia voru sci mai bine, cari s'au exprimat. În archiva reuniunii noastre se află, cine doresce — o pōte ceti. —

După *Ioan Pop* Reteganul se urcă la catedră d-lu *Grigore Pletos*, prof. gimnasiului din Năsăud, și vorbește din teoria cantului foarte frumos și cu mare cunoștință despre istoricul, valoarea și folosul cantului. Lasă că d-lu *Pletos* (să mă exprim popularu) a învățat multe școle, dăr se și cunoșce; Pai asculta și flămēndu, atătu de cu temei și de frumosu vorbește despre ce se lēgă se vorbește.

Acum urmează raportul comisiunii bugetare și cetirea numelor membrilor de nou înscriși, despre care amintii mai sus.

Vin propunerile pe tapet. Învățătorul din Rodna vechiă, d-lu *Solovestru Mureșanu*, propune înființarea unei foi speciale pedagogice a reuniunii „*Mariane*”, sprijinindu-și propunerea între altele și prin împrejurarea că ar fi daună să rămână în dulap, mâncate de molii, atâtea teme și elaborate valorose de totu soiulu, cari intră dela membrii reuniunii în totu anul.

Membrul *Dr. Alexi* sprijinesce propunerea anteriorului, amintescă că încă înainte de asta cu doi ani s'a luat o hotărâre relativă, dăr lucrul ar fi prea anevoiosu câtă vreme nu avem aici în Năsăud o tipografie, deore-ce bine știu toți aceia cari au tipărit câte ceva la tipografii îndepărtate, câte neplăceri au avut. Recomandă însu a se publica disertațiunile în broșurele, deocamdată.

Reuniunea însărcinează pe Comitetul ei a tipări astfelu, ce va afla cu cale.

După acestea se alege Comitetul pentru periodulu de trei ani, ce urmează; și adevărat:

De președinte Reverendissimul domn vicariu *Gregoriu Moisilă*, care însu numai după foarte multe rugăi din partea Reuniunii binevoi a primi, escusându-se cu multele agende, și cu nepuința bătrânețelor. S'a aflatu însu Reuniunea prea mândră, vedēndu, că în cele din urmă totuși a primitu. Vice-președinte s'a alesu totu celu fostu până aci, domnul *Ion Jarda*, directorul școlii normale din Năsăud. Cassar: d-nul *Teodor Rotariu*, inv. pensionat al școlii normale din Năsăud. Secretar: *Petru Tofan*, inv. școlii normale din Năsăud. Notari: *Iuliu Pop* și *Clemente Grivase*, ambii inv. școlii normale din Năsăud. Membri în comitetu: domni *Iacob Pop*, inv. școlii normale din Năsăud, *Dr. Art. Alexi* și *Gregoriu Pletos*, ambii prof. gimn. în Năsăud; *Mihaiu Domide*, directorul școlii fundaționale din Săn-georgiu; *Isidoru Tițeni* director al școlii fundaționale din Monor. (Va urma.)

Bugetul ministerului de honveți.

Bugetul acestui ministeru e preliminaru pe anul 1888 cu 8,484,547 fl. cheltueli ordinare, 195,000 fl. cheltueli transitorie, cu totulu 8,679,547 fl.

Asupra statului trupelor de honveți bugetul conține o tabelă amărunită din care estragemu următoarele:

În casu de răboiu infanteria de honveți are trebuință de 3178 oficeri și funcționari, și de 174,687 6men; foia fundamentală însu arată unu mēncu de 695 oficeri și unu escedent de 24,626 6meni.

Cavaleria de honveți are trebuință în casu de răboiu de 540 oficeri și de 13,590 6meni; ea dispune însu numai de 380 oficeri, dăr de 25,806 6meni. I lipsescu așa dăr 160 oficeri, pe când escedentulu în 6meni e de 12,216. Ea are trebuință de 13,597 cai de călărit și 672 cai de rezervă, foia fundamentală însu arată numai 7120, lipsescu deci 7150 cai.

Cu totulu lipsescu honvețimei 855 oficeri și 9390 cai, socotiți fiind și caii de călărit și de tras ai infanteriei. Din contră escedentulu în 6meni e de 38,216 6meni. În anul trecut escedentulu era de 42,955, pe când mēnculu de oficeri a scăputu din anul trecut numai cu 3.

SCRIRI TELEGRAFICE.

(Serv. part. a Gaz. Trans.)

BERLINU, 2 Noembrie. — Despre starea sănătății Impăratului și Impărătesei se împărtășieră cele mai neliniștitoare șgomote. Acestea nu sunt adevărate.

BERLINU, 2 Noembrie. — Ați a sositu o notificare oficială, că *Țarul* va veni la Berlinu. Intrevederea se va face în salonulu de așteptare alu *Curtii*.

DIVERSE.

Archiepiscopu sërmanu. — *Davianu*, archiepiscopu din Bordeaux, n'a fostu dintre acei cari dicu: „O caritate bine regulată începe numai dela mine.” Acestu prelatu piosu era deprinsu a da totu sëraciloru, așa că însuși rămânea lipsitu de cele mai necesare lucruri. De multu timpu deja camierulu său îi dicea, că garderoba prelatului mai trebuie reînnoită. Omulu dicea în tote zilele: Monseniorulu nu mai are pantaloni să îmbrace. — „Ce vrei, amice? Sëracii mei au nevoie de pâne; mai târziu vomu vedea.” În fine camierulu i se urf de a se totu plânge stăpânului și se adresă la o damă din societatea înaltă. Acēs'a visită pe prelatulu și îi dice: „Monsenioru, cunoscu pe unu bietu nenorocitu, care e prea de plânsu: n'are pantaloni și dacă i-ați putea veni în ajutoru, i-ați face unu mare serviciu.” „Cum, n'are pantaloni?” esclamă archiepiscopulu, „asta nu se cuvine de locu, fiți bun și transmiteți clientulu d-vōstră acestă sumă ca să se îmbrace.”

S'a prinsu Smeulu! — Copilulu unui locuitoru din comuna *Cristuru* inferioru în fiă-care sēră la anumitu timpu era cercetat de „*Smeu*.” Nu se scia cum și sub ce formă se înfățișeză *Smeulu* acesta la sërmanulu copilulu; destulu că la venirea sa, nefericita victimă sārăa tot-déuna spăriată din somn și începea a plânge. Causa spaimei sale nu scia s'o spună. Visita se întempla regulat la anumita oră. Părinții ingratii și-au pusu de gându să omore monstrulu. Intr'o sēră ei își luară inima în dinți și s'au pusu la pândă. Spre mai marea lor mirare observară, că la sosirea timpului anumitu *Smeulu* se scoboră în formă de *păiangenu* asupra copilului, intră sub învelitoarea lui, și din o mică rană, făcută de elu la unu picioru alu copilului, începe a suga la sânge, copilulu ca de obicei se deșteptă spăriatu și plânge. Părinții prindu „*Smeulu*,” adevăratu *păiangenu*, și-lu băgă într'unu paharu. Așăși dormu cu *Smeulu* în casă și nu li-e frică, ăr copilulu se odihnesce liniștitu.

Editoru și redactoru responsabilu: *Dr. Aurel Mureșianu*.

vom în starea lor de archaisme înțelente, nu este mai puțin adevărat, că aceste comori reafiate sunt fapte reale, sunt forme, cari au caracterisat odinori limba noastră, și nu de felu iluziunii și născocirii arbitrare ca cele citate mai susu din *Tentamen Criticum*.

De a fi suplinitu ipotezele prin constatări istorice, acesta este alu doilea merit precumpănitoru alu lui *T. Cipariu* printre toți filologii români de înaintea lui.

Acestu merit, adăugitu la celu ce 'și dobândise prin scrutarea originelor populare ale dialectului românesc, ar fi făcutu dintr'ensulu istoricul fundamentalu și definitiv alu limbii noastre, dacă pe lângă acele două mari desmontrări și descoperiri cu care elu înjgheabă această istorie, temerea instinctivă de a lăsa o pōrtă câtu de mică ideilor anti-latiniste, aplicate la formațiunea limbii române, n'ar fi mărginitu orizontulu investigațiunilor sale.

Dinaintea elementelor străine, care—nu o putem tăgădui—au pētrunsu adēncu în graiulu nostru, elu încheie ochii și se dă înapoi cu grōzi. I se pare că de le-ar privi dreptu în față, totă drōia Ungurilor, Sașilor și Slovenilor are să-lu ameninte că ei sunt în stare a tăgădui cu desvōșire și limba și națiunea Românilor. Spăimântat de o așa înflorătoare vedenie și simțind în cergetul său ca și o crâncănă muștrare, dacă cumva ar putea să se lepede cătuși de puțin de exclusiva noastră

latinitate în vorbire și în scriere, mintea luminată a eruditului *Cipariu* se întunecă aci de norii unui patriotismu cu spornice și mângăioșe făgădueli.

Atunci filologulu plin de pētrundere ajunge a se feri chiar și de ispitele primejdioșe ale științei, și, precum omulu cuviosu ce vrē să-și păstreze neatinsă creștința sa în tainele nescrutabile ale religiunei, fuge de luminile metafisice, astfelu ilustrulu și venerabilulu nostru *T. Cipariu*, spre a rămēn în totu cursulu vieții sale unu apostolu credinciosu a Românilor din Ardealu, s'a osânditu de sineși a nu fi pentru lumea întregă și pentru viitorime corifeulu fără sēmēnu alu filologiei române.

*

Ne propunem a completa altădată această schiță despre caracterul științific alu lui *T. Cipariu*, și printr'o repede analiză a tendințelor limbistice, contrarie acelor ce au caracterisat pe acestu stălp alu Românității de peste Carpați.

Aci ne-am silitu mai cu sēmă să arētam însemnatele și radicalele îmbunătățiri, ce erudițiunea reală și pētrunțătoare a lui *Cipariu* a introdus în dogmele școlii de filologie română din Transilvania.

(„*Epoca*”).

Odobescu

Cursul la bursa de Viena

din 31 Octomvre st. n. 1887.

Table with 2 columns: Item name and price. Includes items like Rentă de aur, Rentă de hârtie, Impremutul căilor ferate, etc.

Bursa de București.

Cota oficială dela 14 Octomvre st. v. 1887.

Table with 3 columns: Item name, Cump. (buy), and vând. (sell). Includes items like Renta română, Renta rom. amort., etc.

Cursulu pieței Brașov

din 1 Noemvre st. n. 1887.

Table with 4 columns: Item name, Cump., Vând., and price. Includes items like Bancnote românești, Argint românesc, etc.

Nr. 7284—1887.

Publicațiune!

In 23 Noemvre a. c. se va ținea o pertractare de oferte scripturice asupra arendării dreptului, ce se compete comunei orașenesci Brașov...

Spre acestu scopu se provocă toți amatorii, că până în 23 Noemvre a. c. înainte de prânđu 12 ore, se-și așternă la oficiolatul economicu orașenescu ofertele scripturice și sigilate, cărora are să se alature 10% din arenda anuală oferată.

Ofertulu trebuie să conțină dechiarățiunea, cum că oferentulu i sunt cunoscute condițiunile de oferte și arênda și că se supune lor pe deplinu. Totu în ofertu are să se amintescă în cifre și litere suma de arênda, ce se oferă pe anu.

Condițiunile de oferte și arênda se pot, până în ziua pertractărei de oferte, examina la oficiolatul orașenescu economicu în decursulu ôrelor de oficiu.

Brașov, în 31 Octomvre 1887.

Magistratul orașenescu.

1—2

Avisu d-lor abonați!

Rugăm pe d-nii abonați ca la reînnoirea prenumerațiunei să binevoiască a scrie pe cuponulu mandatulu postal și numerii de pe fășia sub care au primitu țiarulu nostru până acuma.

Domnii ce se abonează din nou să binevoiască a scrie adresa amuritu și să arate și posta ultimă. ADMINISTR. „GAZ. TRANS.”

TARIFA

anunțurilor și inserțiunilor.

Anunțuri în pagina a IV-a linia de 30 litere garmond fl. — cr. 6. Pentru inserțiuni și reclame pagina a III linia à fl. — cr 10.

Pentru repețiri se acordă următoarele rabate:

Table showing repetition rates: Pentru repețiri de 3—4 ori (10%), 5—8 (15%), 9—11 (20%), 12—15 (30%), 16—20 (40%), Dela 20 de repețiri în sus (50%).

Pentru anunțuri ce se publică pe mai multe luni se facu învoiri și reduceri și peste cele însemnate mai susu.

Mersulu trenurilor

Valabilu dela 1 Iuniu st. n. 1886.

pe linia Predeal-Budapesta și pe linia Teiuș-Arad-Budapesta a calei ferate orientale de stat reg. ung.

Large table with 4 main sections: Predeal-Budapesta, Budapesta-Predeal, Teiuș-Arad-Budapesta, and Budapesta-Arad-Teiuș. Each section contains train schedules with columns for train type, time, and destination.

Nota: Ôrele de nôpte sunt cele dintre liniile grôse.